

Bir sosyalist: Aybar

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Dün, Tarih Vakfı'nın düzenlediği 'Yeni Siyaset Biçimleri' başlıklı, benim de 'Sanat ve Yeni Siyaset Biçimleri' isimli tebliğimle katıldığım bir sempozyumla anılan Mehmet Ali Aybar yaşasaydı bugün 90 yaşına girecekti.

Aybar'ın siyaset adamlığı Türk siyasetinin son elli yılında gelişen yaklaşım ve anlayışların uzağında biçimlenmiştir. Ne garip ve hazindir ki, Aybar siyaset yapma yöntemini, örnekleri 19. yüzyıl başında özellikle Genç Türkler ve İttihat ve Terakki kadroları arasında görülen bir yönelimle bütünleştirmiştir. Siyaset, güçlü ve ödünsüz bir mücadeleyle iç içe geçmeli, fakat o çabayı belirleyecek bir düşünce adamlığından destek almalıdır. Bu, elbette sosyalist siyaset tarihinin özü olan bir yaklaşımdır. O alanda siyasal edimini teorik bir çözümlenmeye ve iddiaya dayandırmayan bir tek siyasetçi bulmak mümkün değildir.

Aybar'ın mücadelesinin sosyalizm tarihinde derin iz bırakan yanları, bugün yeterince bilinmiyor. Bunun iki

nedeni vardır. Öncelikle, Aybar'ın yıllar önce büyük bir cesaretle vurguladığı düşünceleri sosyalist platform artık evrensel birer doğru olarak kabul etmiştir. O nedenle de Aybar'ın düşüncesi bugün ancak kurucu tarihin içinden bakıldığında öne çıkmaktadır. İkincisi, kısmen dünyada da öyle olsa bile asıl Türkiye sosyalizmi tartışma gündeminin gerilerine itmiş bulunmaktadır. Yalnız Aybar'ın değil o doğrultuda özgün düşünce üretmiş öteki insanların çabaları da artık anımsanmamakta ve yeterince değerlendirilmemektedir.

Oysa, bu, gene üç nedenden ötürü kökünden yanlış bir yaklaşımdır. İlkin, Aybar, Türkiye'de yalnızca demokrasi ve özgürlük mücadelesinin bir bölümünü oluşturmakla kalmamış, evrensel bir gerçekliğin altını çizmiş, sosyalizmi insanın özü ve toplumun değişkenliğiyle bütünleşen bir süreç olarak tanımlamıştır. Özellikle 1979 yılında yayımladığı 'Örgüt Sorunu' başlıklı kitabı, Leninist bürokratik, merkeziyetçi, hiyerarşik parti modeline karşı evrensel düzeyde getirilmiş en önemli ilk eleştirilerden birisidir. Aybar, ikinci neden budur, o kitapta somutlaştırdığı düşünceleri daha önce Türkiye İşçi Partisi'nde Boran-Aren ekibine karşı, onlar Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya işgalini destekledikle-

rinde savunmuştur. Öylelikle de Aybar özgürlükçü, etik bir sosyalizm önerisini ayakları üstüne dikmiştir. Aybar'ın o ekibe karşı bu mücadelesinin unutulması yalnız sosyalist siyasetin değil, genel olarak siyasetin trajik bir yanlısıdır. Kaldı ki, Aybar'ın ABD'yi Vietnam savaşı suçlusu olarak mahkûm eden uluslararası mahkemede bulunması son kertede bu etik-insancıl tavır alışın bir uzantısıdır. Nihayet üçüncü husus, Aybar, Türkiye toplumunun dönüştürülmesinde bir sosyalist olarak 'özgüllük' boyutunun ihmal edilmesinin vahim sonuçlar doğuracağını daha başlangıçta görmüş, ulusal da olmayan, ulusçu da olmayan gerçekçi bir sosyalizmi onun kendi iç mantığıyla bütünleştirmiştir. Bu bağlamda liderlik sorununu da, Türkiye'de sosyalist siyaset yapma anlayışını da saygı duyulacak bir doygunlukla ele almıştır. Liderlikten ayrılmış, Partiler Yasası'nın yapmak istediklerine kapalı olduğunu görünce siyasetten çekilmesini de bilmiştir.

Aybar, sosyalizmi bir yöntembilim olarak değil, bir varoluş biçimi olarak gören, onu tarihi dönüştürmenin değil, yeniden üretmenin de olanağı sayan, öznenin belirlemediği bir siyaset anlayışının kabul edilemez olduğunu vurgulayan düşüncesiyle dimdik ayaktadır.